

Рецензія на монографію

М. О. Теплюка «Теоретико-правові основи введення закону в дію»*

О. В. Зайчук

в. о. директора Інституту законодавства Верховної Ради України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

Формування в Україні ринкових відносин, розбудова демократичної, соціальної та правової держави зумовляють відповідну трансформацію соціально-економічних відносин. Ці процеси неминуче викликають потребу формування теоретичних основ стабільності національного законодавчого масиву, серцевиною якого виступають Конституція та закони України. Саме стабільність законів є основою стабільності всієї системи нормативно-правових актів, що веде до сталості підходу до регулювання суспільних відносин з можливістю системної, еволюційної зміни законодавства (закон може змінюватись, залишаючись при цьому стабільним). Стабільність закону визначається як його важлива ознака, яка характеризує здатність закону бути адекватним регулятором суспільних відносин протягом тривалого часу без внесення до нього концептуальних (змістовних) змін.

Таким чином, прогресивні процеси, які здійснюються у суспільстві, вимагають від теоретичної науки нового осмислення та розроблення теоретичних засад аналізу сутності ключових умов стабільності та якості чинних законів України, які приведуть до їх ефективної реалізації.

Вирішення проблем ефективності правового регулювання суспільних відносин набуває чималої актуальності в наш час, адже безпосередньо зачіпає інтереси всіх громадян України, їх очікування і сподівання на появу позитивних результатів від здійснюваних у країні реформ в економічній, соціальній, культурній, політичній і правовій сферах.

Право є найефективнішим засобом практичного здійснення державної політики. Підвищення ролі права відображається не лише у збільшенні кількості нормативно-правових актів чи в розширенні сфери правового регулюван-

* Теплюк М. О. Теоретико-правові основи введення закону в дію. Монографія / М. О. Теплюк. – К. : Парламентське вид-во, 2013. – 480 с.

ня, а й у поглибленні якості системи законодавства та правозастосування. Нинішній розвиток української державності визначає практичне завдання у прогнозуванні розвитку законодавства, підвищенні його соціальної ролі, зміцненні якості, ефективності, удосконаленні його регульовальної ролі в розвитку суспільних відносин.

Отже, оцінка соціальної ефективності права визначається його якістю, яка полягає у мірі досягнення стратегічної мети права як регулятора, забезпеченості організованості й порядку в суспільному житті. Загальним показником якості права є його ефективність і результативність.

Закон (як і будь-який нормативно-правовий акт) має межі своєї дії в трьох основних іпостасях: у часі, у просторі та за колом осіб. Перший аспект стосується набрання та втрати нормативно-правовим актом юридичної сили, другий – територією, на яку він розповсюджується, і третій – колом осіб, якому він адресується.

Однак найбільш складні питання виникають стосовно дії закону в часі. Автор монографії у своїй передмові наголошує, що навіть у спеціальних дослідженнях правових явищ, близько пов'язаних з уведенням закону в дію, неможливо віднайти навіть задовільного уявлення про предмет монографічного дослідження. Зважаючи на це, постає нагальна необхідність у досконалому вивченні цього питання. Представлена монографія О. М. Теплюка є логічно-структурованим дослідженням, у якому автор успішно розв'язав поставлені перед ним завдання.

Стабільність закону визначається як при його створенні, так і протягом реалізації. Важливим етапом для забезпечення стабільності закону є процедура введення його в дію.

Рецензоване монографічне дослідження М. О. Теплюка охоплює найважливіші аспекти проблеми введення закону в дію. Так, у першому розділі автор досліджує, зокрема, проблему розмежування права та закону – «вічне» питання теорії та філософії права (підрозділ 1.2.1 Методологічна невизначеність у формуванні поняття «введення закону в дію», с. 29-40). Автор доходить наступного висновку: «...на сьогодні у теорії права не існує якогось більш-менш єдиного погляду на співвідношення права та закону, а також їх дії. Бракує термінологічної єдності, часто відбувається проста підміна понять, ототожнення дії закону з дією норм закону або нормативних положень, приписів закону тощо» (с. 40). Унаслідок того, що залишається невизначеним і зміст поняття «введення закону в дію», автор продовжує ґрунтовні наукові пошуки в цьому напрямі і досягає позитивних результатів.

У зазначеному розділі автор констатує існування дефінітивної невизначеності понять «введення в дію» та «набрання чинності». Справді, у питанні введення закону в дію відоме лише в загальних рисах, що це – завершальний етап законотворчого процесу, який настає після прийняття парламентом закону. Відомо, що введення закону в дію вимагає точного визначення часу набуття ним чинності, адже саме з цього моменту суб'єкти держави і суспільного життя отримують відповідні права та обов'язки, настає передбачена законом юридична відповідальність за правопорушення, скоєні після введення його у дію.

Невизначеність понять, дефініцій, правових конструкцій тощо призводить до невизначеності в розумінні правових явищ, що безпосередньо позначається на правовому регулюванні, зважає адекватному сприйняттю права

суспільством та невизнанню його дієвим регулятором суспільних відносин.

Таким чином, постає нагальна потреба в обґрунтуванні відповідної дефініції «введення закону в дію», і автор монографії успішно її задовольняє: визначається введення закону в дію як особлива юридична технологія, призначена для створення та/або підтримання правових та інших умов, необхідних для забезпечення ефективної регулятивної дії положень нормативно-правового акта, що набув статусу закону (с. 446).

Питання реальної дії права в суспільстві є постійним предметом уваги теоретиків права, тому логічним було з боку автора монографії присвятити розділ другий зазначеній проблематиці (Розділ 2 «Дія закону: поняття та юридичні умови» [с. 52-153]). Серед іншого, у зазначеному розділі автор аналізує поняття «дії права», без дослідження якого важко було б віднайти правильне і точне розуміння «дії закону» (с. 52-73).

У третьому розділі приділяється увага такому важливому напрямку дослідження в контексті введення закону в дію як юридична технологія (с. 289-232).

У такій ситуації, коли законодавство позбавлене ознак прозорості і зрозумілості, надзвичайно важливим є забезпечення нормативної врегульованості законотворчої діяльності, питань юридичної техніки, стандартів і принципів побудови нормативно-правових актів та втілення їх у суспільне життя.

Дотримання системи прийомів, засобів і правил у процесі створення закону та введення його в дію – запорука його ефективної реалізації, що сприятиме вільному й ефективному здійсненню людиною належних їй прав і свобод, адже саме це на сьогодні є найголовнішою ознакою демократичного суспільства і правової держави.

Правильне використання всіх засобів і прийомів на основі правил юридичної техніки забезпечить точне розуміння змісту правових актів, чіткість та можливість раціонального використання у практичній діяльності.

Тому принагідно зауважимо, що деталізована теоретична розробка досліджених автором монографії питань введення закону в дію, нині гостро необхідна українській правовій науці.

Крім зазначеного, автор також здійснює порівняльно-правовий аналіз процедури набрання законом чинності в різних країнах світу (с.196-206). Зазначений вектор дослідження є вельми актуальним в умовах процесів гармонізації українського законодавства із законодавством Європейського Союзу.

Особливий науковий інтерес становлять четвертий та п'ятий розділи монографії, у яких досліджені актуальні питання правових основ, практики введення в дію законів України та питань правового забезпечення зазначеної проблематики. О. М. Теплюк пропонує авторські розробки державно-правової реформи та її пріоритетного напрямку – парламентської реформи в Україні.

Автор дослідження послідовно та логічно довів, що технологія введення закону в дію розрахована на його подальшу ефективну дію, яка так необхідна в наш час.

Беззаперечним позитивним аспектом дослідження є логічний, послідовний, системний та комплексний виклад процесу введення в дію закону.

З певністю можна стверджувати, що поява монографічного дослідження О. М. Теплюка є очікуваною та актуальною. Чітка регламентація процедури введення в дію закону сприятиме вдосконаленню процесу законотворчості, а також додасть законам рис стабільності.